

Hovsep Hayreni - “TEK MİLLET İKİ DEVLET”İN KÜRTLER VE ERMENİLERLE “DEMİR YUMRUK”LU “BARIŞ” SÜREÇLERİ - I. Bölüm

Posted on 17/02/2025

Ortadoğu'nun kaynadığı bu tarihsel dönemeçte birbirine benzer özellikler yansıtan iki ayrı “barış” sürecini birlikte konu etmek istiyorum. Bir yanda Türkiye'nin kendi Kürtleri ve dışındaki Kürdistan oluşumlarıyla, öte yanda onun destek olduğu Azerbaycan'ın Ermenistan'la görüşme ve müzakereleri güçlü olan Türk tarafının ezicilik ve tehditkârlığıyla büyük soru işaretleri altında yürüyor.

Türkçe okuyucu için bunlardan biri dikkatle ve heyecanla izlenme, diğeri ise pek farkında bile olunmadan geçilme durumundadır. Oysa yakından gözlenirse ikincisinin birincisini daha iyi anlamaya yardımcı olacak yönleri de vardır. Yalnızca bunun için değil tabii, oradaki muhtemel gelişmelerin kendi başına önemi ve yakın plandaki çatışma dinamiklerinin birbirlerini etkileme potansiyeli bakımından da Güney Kafkasya'ya dikkat etmek gerekir. Suriye'den sonra İran'ın hedefte olması bu etkileşimi daha da önemli kılar.

Aslında tabii, bölgenin büyük ihtilaf ve çatışma konuları bu ikisinden ibaret olmayıp bir de İsrail'in Filistinlilerle olan çatışmaları ve barış süreci var. Üstelik son dönem bu çatışmanın şiddeti ve dalgalar halinde genişlemesi bölgedeki baş döndürücü gelişmeleri belirlemiştir. İsrail'in hasımlarına karşı acımasızlık, ezicilik ve yok edicilikte iki Türk devletiyle benzer bir tablo çizdiği de doğrudur. Yalnız şöyle bir farka dikkat çekmek gerekir: 2015 yılında Türk devleti Kürt direnişçilerin yalnızca hendek kazmalarını bahane ederek Cizre, Nusaybin, Sur, Şırnak gibi merkezlerde taş üstünde taş bırakmazken, ha keza Azerbaycan hiçbir tehdit görmediği Artsakh'a dokuz aylık ablukadan sonra Eylül 2023'te tam bir imha savaşı açarken,

İsrail Gazze'ye benzer saldırılarını bir gün içinde oradan maruz kaldığı binlerce füze atışına, binden fazla can kaybına ve yüzlerce rehineye karşılık yapmıştır. Uğradığı saldırıyı bir fırsat gibi değerlendirip kat be kat fazlasını " Hamas'ı bitirme" söylemiyle Filistin halkının başına yağdıran İsrail yönetimi de kendi insanlık suçlarıyla yargılanmayı hak ediyor tabii. Avrupa'da Yahudi soykırımının gerçekleşmesinden kısa süre sonra Yahudilerin eski köklerinin dayandığı topraklarda kurulabilmiş olan İsrail devleti, kendi halkının mağduriyetinden gelen hassasiyetle ulusal varlığını güvenli kılmaya çalışırken başkalarına haksızlık etmekten çekinmeyip aşırıya gittikçe kendi dayandığı ahlaki zemini sorgulatan benzer trajedilere imza atmış ve çarpıcı bir paradoks teşkil etmiştir. Burada Türkiye ile Azerbaycan'ın "barış" politikalarını iki devletin sıkı beraberliği nedeniyle bir arada irdelerken çok vakıf olmadığım İsrail örneğine girmeyeceğim. Bu onunla da kurulacak paralellikler olduğunu göz ardı ettiğime yorulmamalı.

İki kafadar Türk devletinin ortak zihniyetleri dünyadaki benzerlerinden biraz farklı ve kendi kültürel şekillenmelerinden kaynaklı daha özgün bir karaktere sahiptir. Geçen gün Alin Ozinian'ın Türkiye'deki Kürtlerle ilgili yeni süreç üzerine söyleşi yaptığı Prof. Hamit Bozarlan, İttihat ve Terakki'den Kemalistlere, oradan bugünlere uzanan, iktidarı ve muhalefetiyle pek çok partinin genlerine işlemiş olan karakteristik zihniyeti "Türk ideolojisi" olarak tanımlıyor ve Marks'ın bir Alman ideolojisinden bahsetmesi gibi bunun da mümkün olduğunu belirtiyordu. Bu bana çok mantıklı geldi. Ve buna eklemek istiyorum ki, Azerbaycan devletinin kurulduğu aşamada ve sonrasında İttihatçı Türklerle Musavatçı Tatarlar arasındaki sıkı beraberlik ve araya giren Sovyet parantezinden sonra ardıllarının yine aynı gelenek üzeri devam eden iş birliği sonucu "tek millet iki devlet" in fikri ortaklığı bir hayli tipik olmuştur. Bu nedenle Türk ideolojisi tanımında buluştuklarını söylemek de yerinde olur. Yeniden güncellenmiş Pantürkist projeleri temelinde stratejik ortaklıklarını da ilan etmiş olan Türkiye ve Azerbaycan ikilisinin beraber ve ayrı ayrı hasımlarına karşı siyasetleri incelendiğinde birbirinin ikizi oldukları kolayca görülebilir.

Başlığa çıkarttığım "Demir Yumruk" söylemi bu son süreçte Erdoğan tarafından Rojava

Kürtlerine karşı kullanılmadan önce, onun güç verdiği Aliyev tarafından Ermenistan'a ve Artsakh Ermenilerine karşı her fırsatta sarf edilerek cılkı çıkarılmış bir şeydi mesela.

Bakü'nün despotu Ankara'dan ve Tel-Aviv'den aldığı sınırsız destekle 2020 sonbaharında Artsakh'a açtığı savaştan galip çıkınca ekranlarda yumruk göstererek böbürlenmiş ve Paşinyan şahsında Ermenileri aşağılamaktan mest olmuştu. Üç yıl sonra Artsakh'ın tamamını işgal edip bütün Ermeni halkını tasfiye ederken yine "demir yumruğun gücü"ne atıflar yaptı. Yenilen ve güç dengesini değiştirme şansı da olmayan Ermenistan'ın tekrardan savaşı göze alamayacağından hareketle "barış" müzakeresinde kafasına vura vura yeni şartlar dayatmayı alışkanlık haline getirdi. Bu şekilde uzayıp giden sürecin sorumluluğunu ise, barışa ulaşmak ve güvenlik riskini azaltmak için hep yumuşak başlı davrandığı ve tek yanlı tavizler verdiği biliniyor olmasına rağmen Paşinyan yönetimine yüklemeye çalıştı. "Ermenilerin rövanşist savaşa hazırlandığı" yönünde zorlama bir iddia ve güya "bunu önleme" bahanesiyle, asıl kendisi tarafından arzulanan yeni bir savaşın soluşunu muhatabının ensesinde devamlı hissettirmeye çalıştı. Bunun için ikide bir "akıllı olmaları" çağrısında bulunup "aksi taktirde demir yumruğu yine kafalarına yerler" diye sözlü terör estirmeyi ihmal etmedi.

Geçenlerde Erdoğan da Rojava Kürtlerine yönelik ultiatom veren konuşmasında Bahçeli'nin başlatmış olduğu içerdeki yeni süreci kastederek "Bu yol tıkanır veya dinamitlenirse devletimizin kadife eldivene sarılı demir yumruğunu kullanmaktan çekinmeyiz" diye ilan etmiş. Her ikisinin de bu ezici imgeyi ve tehditkâr söylemi "barış" adına konuşurken vurgulamaları dikkat çekicidir.

Her ikisinin karakteri de buna yatkın olduğu için birinin ötekinden kopya çekmiş olması gerekmez. Erdoğan'ın bu imgeyi kullanırken Aliyev'den ilham aldığı varsayılsa bile ortaklaşan pek çok noktada kendisinin ona ilham veren olduğu açıktır. Bu orantıyı iki despot biraderden ziyade, "tek millet" olduğunu iddia eden iki devlet arasındaki ilişkilerde görmek gerekir.

Hangisinin ötekine daha çok etki yaptığı sorusuna verilecek doğru cevap, asırların devlet tecrübesiyle hareket eden büyük biraderin küçüğüne yön verdiği ve aralarındaki stratejik ortaklığın belirleyeni olduğudur.

Güney Kafkasya'daki gelişmeleri göz ucuyla izleyen Türkiyeli pek çok muhalif aydın, orada Türk devletinin içine girdiği angajmanı "Azerbaycan'ın kuyruğuna takılmak" ve hatta "onun politikalarının esiri olmak" şeklinde niteleyebiliyorlar. Bu yanlış çıkarsama oradaki gelişmelere vakıf olmamanın ve özellikle Türkiye açısından olayın ruhunu anlamamanın ürünüdür. Sanılır ki Türk devletinin bu saldırganlıkta kendi öz çıkarları ve stratejik hedefleri yok da sırf "kardeşlik hatırına" küçük biraderini kollamak için destek oluyor ve o da bunu istismar ediyor. Tabii ki öyle değil. Öte yandan aralarında çelişkiler de vardır, ama çıkarlarının çok büyük ölçüde uyduğu ve dış reflekslerinin aynı istikamette birleştiği rahatlıkla görülebilir.

Aralarındaki karakter ikizliğinin değişik yansımalarına yeri geldikçe yine değinmek üzere önce Türkiye'nin Kürtlerle olan yeni "barış" sürecini yorumlamaya çalışacağım.

ORTADOĞU JEOPOLİTİK DEPREMİNDE TÜRK DEVLETİNİN YENİDEN KEŞFETTİĞİ "KÜRT KARDEŞLİĞİ"

Ekim ayı başlarında MHP lideri Bahçeli'nin mecliste DEM partililerle el sıkışıp ardından "Terörist başı gelsin meclisteki DEM Parti grubunda PKK terör örgütünü feshettiğini açıklasın" demesiyle başladığı varsayılan, fakat adı da konulamayan yeni süreç, şüphesiz ki o sıralar Ortadoğu savaşının yayılma istidadı ve bölgede haritaların değişme ihtimali üzerine bir gard alma ve kendi Kürtlerini sıkıca devlete bağlı kılarak korkulan gelişmeleri karşılama çabasıydı. İlk adımı neden Erdoğan'ın değil de Bahçeli'nin attığı sorusuna gelince, bunun mantığı basitti. Aralarında mutabık oldukları anlaşılın yeni oyunu Kürtlerin hak ve özgürlük mücadelesine karşı fanatik düşmanlığıyla tanınan ırkçı faşist parti liderinin başlatması hem

Türk toplumunda itirazlara fazla mahal vermemek ve hem de Kürtler arasında riayet edilmesi gereken kırmızı çizgilere daha baştan dikkat çekmek amaçlı olabilirdi.

Bahçeli sonraki demeçleriyle kendi kafa yapısının milim değişmediğini göstermek üzere “Kürt sorunu diye bir şeyin olmadığını, dolayısıyla bir çözüm sürecinden de bahsedilemeyeceğini” özellikle vurguluyor ve ısrarla “terörist başı” olarak söz ettiği Öcalan’dan istedikleri tek şeyin “Türk-Kürt kardeşliğini zehirleyen terörü bitirmek” olduğunu söylüyordu. Buna rağmen DEM parti sıralarından verilen reaksiyon “uzatılan elin çok kıymetli olduğu” yönündeydi. Fakat Bahçeli’nin belli aralıklarla devam eden “çıksın açıklama yapsın” retoriğine rağmen bunu sağlayacak olan devlet makamları harekete geçmiyor, Öcalan’la DEM Parti temsilcileri arasında öngörülen görüşme bir türlü gerçekleşmiyordu. Görünür planda anlaşılır olmayan gecikme sebepleri, Suriye’de harekete geçirilen HTŞ’nin Halep’ten Şam’a kadar engelsiz ilerleyip Esad rejiminin sonunu getirmesinden sonra yavaş yavaş anlaşılır oldu.

Suriye’de işletilen senaryonun ABD, İngiltere ve İsrail arasında bir mutabakatla planlandığı, Türkiye’nin de taşeron olarak sahada kolaylaştırıcı rol oynadığı, şaşırtıcı bir hızla ulaşılan başarının ise Rusya ile pazarlık ve anlaşma sonucu Esad’ın desteksiz bırakılması ve ordu yönetiminin satın alınmasıyla sağlanmış olduğu genel bir kanıdır. Ukrayna savaşını uzatarak Rusya’yı daha fazla yıpratmaktan yana olan İngiltere’nin bu operasyonun arkasındaki asıl güç olduğu yönünde bir görüş de var. (1)

Bunun mantığı Rusya’yı bir de Akdeniz’den kuşatmak üzere Suriye dayanağından mahrum bırakmak oluyor. Yabana atılacak bir bakış değil, zira 2020 sonbaharında Türkiye destekli Azerbaycan tarafından Dağlık Karabağ’a açılan savaşın arkasında da İngiltere’nin olduğuna dair çok ciddi emareler ortaya çıkmıştı. (2)

O dönem İngiliz gizli servisi M-16’nın başına yeni geçmiş olan Richard Moore’un Türkiye’de Büyükelçilik yaptığı yıllardan samimi olduğu Erdoğan ile beraber Aliyev’i savaş için harekete

geçirmiş olması çok muhtemel görüldüğü gibi, bugün de yine Erdoğan eliyle HTŞ'nin harekete geçirilmesine aynı stratejik aklın imza atmış olması gayet mümkündür. Gerek o zaman Güney-Kafkasya'da, gerek şimdi Ortadoğu'da Rusya'nın yanı sıra İran'ın da aleyhine değişimlerin hedeflenmiş olduğunu eklemek gerekir. Suriye'de düşürülen rejimin ortak bir hedef oluşu dikkate alındığında İngiltere'nin bu planlamada yalnız olmayıp ABD ve İsrail'le eşgüdümlü davrandığını düşünmek daha makul görünüyor.

Türkiye'de startı çoktan verilen süreçle ilgili İmralı'yı devreye sokmakta iki ay kadar duraksayan devletin bu süre zarfında son kritik gelişmeleri kolladığı ve bazı şeylerin netleşmesini beklediği anlaşılıyor.

Şam'ın düştüğü günden itibaren kuzeyde SMO çetelerini harekete geçirip Fırat'ın batısındaki PYD-YPG güçlerini nehrin doğusuna itmeye çalışan ve kendi ordusuyla da savaş açmaya hazırlanan Türkiye, fırsattan istifade Rojava'yı ezip dağıtabileceğini görse belki İmralı'ya vize çıkartmayı daha da erteleyecekti. Ancak ABD'nin en azından şimdilik buna müsaade etmeyeceğini göstermesi üzerine, gazeteci Fehim Taştekin'in çok yerinde ifadesiyle "en iyisi biz yine Öcalan'la kaleyi içten fethedelim" diyerek haftalardır beklemede bırakılan DEM Parti heyetini İmralı'ya gönderdi.

Bu artık yumurtanın gelip kapıya dayandığı andır. Öcalan'la görüşme bundan iki ay önce Bahçeli'nin ilk çağrısı üzerine yapılsaydı bile olayı böyle tanımlamak yanlış olmazdı. Çünkü 10 yıl önce berhava edilen "çözüm süreci" bir yana, Öcalan'ın geçen 25 yıl boyunca her fırsatta önerdiği şeyler vardı ve bunlar gayet işlerine gelecek türden olduğu halde tam bir mecburiyet ortaya çıkmadıkça değerlendirilmek istenmedi.

ÖCALAN'IN "YENİ PARADİGMA"SI GERÇEKTEN YENİ Mİ?

Şimdi DEM heyeti vasıtasıyla kamuoyuna yansıtılan Öcalan'ın mesajındaki "yeni paradigma"

aslında onun tarafından hiç de yeni ortaya atılan bir şey değildi. O bunu -daha erken bazı sinyallerini saymasak bile- 1999 yılında büyük bir açıklıkla dile getirmişti. O tarihte kendisini yargılayan mahkemeye sunduğu savunmasında Kürt sorununun çözümünün neden çok önemli olduğunu açıklarken şöyle diyordu:

“Cumhuriyet tarihinin bu en zor sorunu çözümlendiğinde Türkiye’nin iç barışından aldığı güçle bölgede lider bir ülke olarak hamle gücüne kavuşacağı kesindir. Ortadoğu’da liderlik dönemi Orta Asya’dan Balkanlar ve Kafkaslara kadar etkili olma anlamına gelecektir. Demokratik sistemin çözüm gücü, başta barış olmak üzere, birçok çelişki ve sorun olan bu bölgelere haklı bir müdahale ve desteğin verilmesi ve istenmesine de yol açacaktır.” (3)

O savunmasında Abdülhamit dönemini de içine katarak övgüyle sözettiği geçmişin Türk-Kürt ittifaklarını 23 Haziran 2006 tarihli görüşme notlarında bir kez daha savunarak şunları söylüyordu: *Tarihte üç kez Türklerle Kürtler stratejik ittifak yapmışlardır. Kurtuluş Savaşı’ndaki ittifakın sonucunda Kürt ve Türk halkının elde ettiği ortak başarısının yanı sıra, Yavuz döneminde ve Alpaslan döneminde de stratejik ittifak yapılmıştır. 1071’de Alpaslan Roma İmparatoru Romen Diyojen’e karşı Kürtlerle ittifak yaparak Anadolu’ya girmiştir... Benzer şekilde Yavuz, Kürt ittifakını sağladıktan sonra Ortadoğu’ya girebilmiştir... Yavuz ittifakı sağladıktan sonra Çaldıran, Mercidabık, Ridaniye savaşlarını kazanarak Suriye, Arabistan, Mısır, yani Ortadoğu’ya egemen olabilmiştir...”(4)*

Ve ardından son zamanlara gelerek çözümsüz kalan Kürt sorununa dikkat çektikten sonra şu önermeyi yapıyordu: *“Bu durumdan ancak Kürt-Türk kardeşliği temelinde bütün Ortadoğu’da ‘Demokratik Fetih’ yapılarak kurtulunabilir... Israrla vurguladığım gibi Türk-Kürt ittifakı da sağlanıp Ortadoğu’ya Demokrasi kültürü yerleştirilmelidir. Yavuz döneminde yapılan ittifak ile Ortadoğu feodal bir şekilde fethedilmişti. Yapılacak yeni ve demokratik bir ittifak ile Türkiye demokratikleşebilir ve bu demokrasi kültürü bütün Ortadoğu’ya taşınabilir.” (5)*

Yukarıdaki üç paragraflık alıntıyı 2012 yılındaki bir makalemde aktarıp politik eleştirisini yapmış ve ilgili alt başlığın girişine de şöyle bir not düşmüştüm: “Onun 1999’dan beri ısrarla yapmış olduğu önermeler bugün ABD güdümünde Suriye’den İran’a komşu ülkeler başta olmak üzere Ortadoğu’ya müdahale için aktifleşen AKP Hükümeti’ne hiç de ters gelmeyecektir. Hatta bugünleri öngörmüş gibi erken uyarıcılık yaptığından dolayı kendisine bir teşekkür ve karşılığını bulmadığından dolayı da özür borcu doğuracak kadar dışa dönük söyledikleri Erdoğan’ın perspektifine uygundur.” (6)

Bu değerlendirmeyi yapmamın üzerinden yaklaşık 13 yıl geçmiş, ama bugün de virgülüne dokunmadan tekrar edilecek kadar geçerli. Suriye iç savaşı o zamanlar daha yeni başlamıştı. Türk devleti Öcalan’ın yapageldiği çağrılar uyarınca davranıp kendi Kürtlerine bazı haklar tanısaydı muhtemelen Suriye Kürtlerinin de sempatisini kazanır ve onlarla çatışmak yerine iş birliği yaparak bölge üzerinde etkinlik kurabilirdi. Ama o eskiden beri olduğu gibi demokratik açılım yapmaktan korkarak inkâr ve imha siyasetini tercih ettiği için sınırları dışındaki Kürt oluşumlarına da bağnazca düşmanlık götü. Irak ve Suriye bünyesinde Kürtlerin kazandığı ve kazanabileceği her statüyü Türkiye için emsal olacağından dolayı paranoyak tepkilerle karşıladı.

2013 yılında Suriye’deki gelişmelerin etkisiyle başlattığı “Barış süreci” yine bugünkü gibi Kürt sorununun varlığını açıkça kabul etmeyen, bu nedenle demokratik çözüm düşünmeyen, Öcalan’ın etki gücünü kullanarak PKK’yı tasfiye etmeye ve Rojava’daki Kürt kazanımlarının önünü almaya çalışan samimiyetsiz bir şeydi. Erdoğan Suriye’de Esad rejimini zalimlikle suçlarken asıl düşmanlığı onun karşısındaki en demokratik direniş gücüne gösteriyor, İslami faşist çeteleri saldırtıp “Kobani düştü düşecek” naraları atıyordu. O yönde amacına ulaşamayıp içerdeki başkanlık planı için arzu ettiği desteği de göremeyince kendi Kürtlerine göstermelik bazı haklar tanımayı büsbütün lüzumsuz görüp ilk fırsatta masayı devirdi ve “hendek” filan bahanesiyle yıkıcı saldırılar yaparak bir on yıl daha Kürt sorunu üzerine konuşulmasını imkânsız hale getirdi. Bununla birlikte Arap Baharı’ndan ve Suriye iç savaşından beri bölgede aktifleşmeyi had safhada gözettiler.

Yani devlet Öcalan'ın özendirici bir dille salık verdiği "Ortadoğu'da liderlik" hamlelerini, içerde ona güç vereceğini söylediği demokratikleşmeye göstermelik tarzda olsun gitmeden, Kürt sorununa hiçbir ölçüde çözüm getirmeden ve dolayısıyla kendi Kürtlerini yanına almaya tenezzül etmeden yürüttü. Bir anlamda Öcalan'a "Senin aklın sana olsun, biz yeni fetih gazamızı demokrasi yaldızına büründürmeden da yapabiliriz" demiş oldu. Ayrıca Öcalan'ın önerdiği Türkiye dışındaki özerk Kürdistan oluşumlarına hamilik rolünü de elzem görmeyip Kürdistansız bir bölge etkinliğinde ısrarlı oldu. Fakat böyle davranmakla kendisi için daha tehlikeli karışıklıklara hazırlıksız yakalandı ve Öcalan'ı haklı çıkarttı. Yalnız onu değil, benzeri yönde erken çağrılarını olan dönemin BDP Eş Genel Başkanı Selahattin Demirtaş'ı da...

Selahattin Demirtaş 2012 yılı başlarında gazeteci Neşe Düzel'in kendisiyle yaptığı röportajda Öcalan'ın Ortadoğu'daki gelişmeleri hükümetten ve devletten çok daha iyi okuduğunu; *"Bu sorun Türkiye sınırlarının birliği içinde benimle çözülür, ama Ortadoğu'da işler bölge savaşlarına kadar giderse, o zaman bu iş seni de aşar, beni de aşar!"* diye sürekli uyardığını söylüyordu. Yine aynı yerde Demirtaş Öcalan'ın "Ortadoğu kaynayacak, Kürt sorunu çok daha global bir hal alacak" diyerek Başbakan ve Cumhurbaşkanı'na mektup gönderdiğini, acil çözüm için ricada bulunduğunu belirtiyor ve kendi bakışıyla da bölgede sınırların yeniden çizileceği bir döneme girildiğine dikkat çekerek *"O zaman işte Türkiye'nin şapkasını önüne koyup 'Ben, kendi Kürtlerimle acilen barışayım' demesi lazım"* diyordu. Bunun için Öcalan'la görüşmelerini istiyor, onu ev hapsine çıkartmalarını öneriyor ve *"Kandil Öcalan'ı dinler"* diye de güvence veriyordu. (7)

YENİ OLAN ŞEY SEVR SENDROMUNUN DEPRESİMESİ VE TÜRK DEVLETİNİN KAFASINA BU UYARILARIN DANK ETMESİDİR

O zamanlar işi ciddiye almayan ve başlattığı süreci de basit bahanelerle bitiren devlet, son

dönem daha yaygın bir bölgesel savaşın ve hatta belki üçüncü genel savaşın eli kulağında oluşuyla sıkışınca o günkü önerileri hatırlayıp tekrar Öcalan'ı imdada çağırıldı. Bahçeli'nin meclisteki ilk çıkışını yapmasından hayli zaman önce devletin İmralı ve Kandil'le yaptığı gizli görüşmelerin bilgisi sızmıştı. Söylendiğine göre bu yeni süreç neredeyse bir yıldır hazırlanıyordu. Yani 7 Ekim 2023'te Hamas ile İsrail arasında başlayıp hızla yayılma trendine giren Ortadoğu savaşı kendileri için bir alarm olmuştu anlaşılıyor. 20 yıl kadar önce ABD'nin Büyük Ortadoğu Projesi'yle bölgeyi yeniden dizayn edeceğini ileri sürenler, geçen yıl İran'ın uydu güçleriyle müdahil olması sonucu genişleyen savaşın aynı proje doğrultusunda çok geçmeden İran'a ve sonra da Türkiye'ye uzanacağını öngörüp dikkat çekmişlerdi.

Türk milliyetçiliği için bunun anlamı tarihteki Sevr sendromunun tekrar depresmesi ve artık Ermenistan olarak değilse de Kürdistan olarak çizilecek haritalarla karabasan görmesi olabilirdi. Yani önde gelen duygu muhtemelen Türkiye'yi de içine çekecek bir savaşta bölünüp parçalanma korkusuydu.

1915'te Osmanlı Ermenilerini yaşadıkları her bölgeden Suriye topraklarına doğru süren ve toptan imhanın finalini Der-Zor çölünde yapan Türk yönetimi, ondan sonra da Hristiyan halklara mezar etmeyi sürdürdüğü kadim yurtların hepsini Türklüğe mal ederek büyük güçler arasında oynadığı oyundan kârlı çıkmayı bilmiş ve hakkı olmayan büyüklükte bir ulus-devlet kurmayı başarmıştı. Ama başarıncaya kadar parçalanıp küçülme yönünde ciddi bir korku da yaşamışlardı. I. Dünya Savaşı'nın bitiminde galip devletlerin barış şartlarını belirlemek için topladıkları Paris Konferansı'yla başlayan bu korku Sevr Antlaşması'nın sonuçlarıyla birlikte Türk milliyetçileri için bir sendroma dönüşmüştü. Nedeni doğu vilayetleri kapsamında bir Ermenistan'ın kurulacak olmasıydı. Bazı güney-doğu vilayetleri için de Kürdistan otonomisi öngörülmüştü. Doğu Trakya ve İzmir de Yunanlılara bırakılacaktı. Bu hüküm gerçeklik kazanabilse Suriye çöllerinden sağ çıkan ve başka yerlere dağılan soykırım mağduru Ermenilerin kendi yurtlarında toplanmaları adil bir durum olacaktı. Ama olmadı, çünkü o şartları belirleyen Batılı devletler Ankara'da şekillenen

Kemalist yönetimin Sovyet Rusya'dan destek alıp kendilerini onunla ürküterek pazarlık yapması sonucu yeni Türkiye'yle uzlaşmanın daha kârlı olduğuna kanaat getirdiler. Bu sayede Sevr'in yerini alan Lozan'la Türklerin "Misak-ı Milli" ısrarı olabildiğince geniş hayat hakkı buldu. Soykırıma uğratılan yerli Hristiyan ulusların ve etnik grupların binlerce yıllık yurtları yutuldu.

Bugün Türkiye'yi yönetenlerin yüz yıl sonra Suriye ve çevresinden gelen jeopolitik sarsıntıyla ürpermeleri esasen o kuruluşun temelindeki haksızlıkla ilgilidir. Bugünkü Türkiye Cumhuriyeti'nin öncelikle soykırıma uğratılmış halklara ve ikinci olarak da aldatılıp kullanılmış Kürtlere borçlu olduğunu o dönem Sevr'e imza koymuş emperyalist devletler gibi kendileri de biliyor. Bugün o topraklarda nüfusu kalmamış Ermeniler, Rumlar ve Süryanilerden yeni bir siyasi oluşum beklenemezken, onların boşluğunu da doldurarak eskisine göre daha geniş bir alanda yoğunluk arz eden Kürtlerin otonomiden bağımsızlığa kadar statü kazanma şansı açık bulunuyor.

Sevr sendromunu yüz yıl arayla depreştiren bu durum içeride Kürtleri yanına almayı ve Türkiye'nin bütünlüğünü korumayı elzem hale getirirken, dışarıdaki Kürt oluşumlarına ise yok oluşu dayatmaktan hamilik yapmaya kadar değişik çareler düşünmeyi gündeme getiriyor. Olayın en tehlikeli yanını fırsata çevirmek ve tarihte Sevr'in yerine geçirilen Lozan'ı o zaman dahil edilememiş Kürdistan bölgeleriyle genişletmek de bu bağlamda içine girilen ruh halinin diğer yüzüdür.

"Türkiye Türkiye'den büyüktür" diyen Erdoğan bu bakımdan gözü kara yayılmacılığı temsil ediyor. Bazıları ise "Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan olmayalım" temkinliliğiyle olaya bakıyor ve şayet o genişleme senaryosu hayata geçerse bir süre Türkiye'nin hamiliğine bırakılacak dışardaki Kürdistan oluşumlarının daha sonra içerdeki büyük bölümüyle birlikte kendilerinden koparılacağı endişesini dile getiriyorlar.

DEVLETİN O PARADİGMADAN ANLADIĞI NEDİR?

Bu ikilemin de yaşandığı son konjonktür içinde devletin başındakiler Öcalan'ın çoktan geliştirmiş olduğu "yeni paradigma"yı ondan alıp geri ona satar gibi seslenmeler yaparken bundan ne anlaşılması gerekir? On yıl önce bu temelde zar zor sağlanabilmiş mutabakatın yukarda belirttiğim nedenlerle bozulmasından sonra bu aşamada yeniden sağlanması mümkün olmuş görünüyor. Fakat o kavramın içini doldurmada yine esaslı bir farkın olduğu da açıktır.

Cumhurbaşkanı Başdanışmanı Mehmet Uçum'un tarifiyle devletin kafasındaki "Yeni Paradigma" hiç de Öcalan'ın ima ettiği demokratikleşmeye rol biçmiyor. İçeride bütün meseleyi "Terörsüz Türkiye'ye geçiş" olarak tanımlıyor. Dışarıda ise Öcalan'ın "bölge liderliği" önermesiyle uyumlu sayılacak şekilde "Türkler, Araplar ve Kürtler arasında bu yüzyılın bütünleşmesini başlatmak"tan söz ediyor. "Bu yüzyılın" vurgusu geçmiş yüzyıllarda Osmanlı bünyesinde var olanın tekrar sağlanmasına yönelik bir ifade olsa gerek. "Türkiye'nin öncülüğünde çeşitli alanlarda ve çeşitli seviyelerde bölgesel birlikler için adımlar atmak", "Türkiye'nin öncülüğünde bir bölge hukuku inşasına başlamak" gibi üstü örtülü ifadeler de kendine bağımlı yapılarla geniş bir hegemonya oluşturmayı akla getiriyor.

Öcalan ile devlet arasında "Yeni Paradigma" uyuşmasına hizmet ettiği anlaşılan Munzur Üniversitesi'nden Prof. Dr. Ali Kemal Özcan ise konuk olduğu bir programda "Öcalan'ın yeni paradigması nedir?" sorusuna "Benim bildiğim tek paradigması tarihteki Türk-Kürt ittifaklarının kazandırdığı ve yine onu güncelleyince kazandıracığıdır" diyor. Türkiye'nin bütün Kürtlerle "Birleş-bütünleş-büyü" formülü uyarınca hareket etmesini savunuyor.

Geçmişte özel İmrâlı ziyaretleri yaparak konuyla ilgili akademik çalışma yürüttüğünü ve Öcalan'ın on binlerce sayfalık yazı ve konuşmalarının tahliliyle doktora tezi yazdığını belirten Özcan, bir yandan Kürt sorununun özünde bir inkâr sorunu olduğuna ve Suriye'nin kuzeyindeki Kürtlerin zorla düşman yerine konulduğuna dikkat çekerek resmi görüşün

kritiğini de yapmasına rağmen, nedense bundan önceki sürecin bozulmasını Selahattin Demirtaş ile Sırrı Süreyya Önder'in sorumluluğuna yüklüyor.

Çözüm konusunda kendisinin 20 yıldır "Bu işin Ülkücü camiayla başlaması gerekir" dediğini, bu yüzden "Bahçeli bu işin altına elini, gövdesini koyunca" (vay vay!) çok umutlandığını, fakat Sırrı Süreyya ile Selahattin Demirtaş'ın yine rol aldıklarını görünce kaygılanmaya başladığını söylüyor. Gerekçe olarak 2013-2015 sürecini bu ikilinin "sabote ettiklerini" iddia ediyor. "Seni başkan yaptırmayacağım" çıkışıyla Demirtaş'ın o gün "tetikçilik yapmış" olduğunu vurgulayıp "menajeri de Sırrı Süreyya idi" diyor. O zaman kendisinin Öcalan'a "Yahu sizin paradigmanız çok bilimsel, ama bu adamlarla olmaz!" dediğini hatırlatıyor. Buradan anlaşılıyor ki kendi derdi de Erdoğan'ın o süreci bozma konusundaki bahanelerine haklılık kazandırmaktır.

Öcalan'ın gerek o dönem gerekse bugün Türk-Kürt ittifakını yeniden sağlama yönündeki telkinlerine daha açık sözlü bir tercümanlık yapan Özcan "Ortadoğu'daki dördüncü Türk-Kürt ittifakının sağlanması, PYD-YPG silahlarının Türk-Kürt dostluğuyla ortak düşmanlara çevrilmesidir" diyor. (8)

Bu husus 12 yıl önce Nevroz mesajında Öcalan'ın Türk-Kürt ittifakı önermesi üzerine tartışılmış ve bazı Kürt aydınları bunun Kürtleri tekrar Türk devletinin saldırı aletine çevirecek olan karakterine dikkat çekmişlerdi. Onlar arasında Hasan Bildirici çok haklı olarak şu yalın soruyu yöneltmişti: "*Düşünülen tarihsel Türk-Kürt ittifakı sahi kime karşı kurulacak? Kürtleri şu an tehdit eden kimdir ki Türklerle ittifak yapılacak?..*" (9)

ADI KONULAMAYAN YENİ SÜREÇ VE ENDEKSLENDİĞİ DURUM

İmralı kapısına düşen Türk yöneticileri hamaset ve tehdit dilini yine terk etmezken, Öcalan

bugün onlarda sezdiği ruh hali nedeniyle artık ister istemez bir karşılık bulacağını umduğu için 25 yıldır önermekte olduğu şeyleri kendilerine “yeni paradigma” adıyla tekrar sunuyor. Bahçeli Kürt sorununu daha önce de olduğu gibi tanımazlıktan geliyor. Erdoğan ise on yıl önceki denemesinde bu sorunun varlığını kabul ederek adına “Çözüm Süreci” demeyi benimsemiş olduğu halde, bugün Bahçeli’den bile keskin bir tavizsizlik imajı sergiliyor.

Olayın en tuhaf yanı, on yıldır hiç yanaşmadıkları yeni süreci son durumda etekleri tutuşmuş halde kendileri gündeme getirmişken, muhataplarına bu gerçekliğin icabı olan asgari bir nezaketle yaklaşmak yerine, aynı eski kabalığıyla kayıtsız şartsız teslimiyeti dayatıyor olmalarıdır. Rencide edici boyutlarda olan bu ezicilik ne yazık ki DEM Parti temsilcileri tarafından açıkça sorun edilmek istenmiyor, eleştiri ve tepkilerin süreci daha başlarken bitireceği kaygısıyla her hoyratlık sineye çekiliyor, bu ise devlete her şeyi tek yanlı belirleme rahatlığını veriyor.

Kürt sorununun politik varlığını inkâr eden devlet başlattığı şeye bu nedenle Çözüm Süreci demiyor, savaş veya çatışma yerine “terörle mücadele” dediği için Barış Süreci de demiyor, bu durumda sürece anlam verme adına başvurduğu tek argüman “Türk-Kürt kardeşliğinin yeniden tesisi” oluyor. Ne kadar riyakâr bir şey!..

Gelişmeleri izleyen herkesin farkında olduğu gibi, içerdeki sürecin gidişatı her şeyden önce Suriye’deki gelişmelere endeksli durumdadır. Rojava’nın özerkliğine son vermekte ısrarlı görünen Türk devleti ABD’nin askeri varlığını sürdürmesi ve yeşil ışık yakmaması sonucu bekleyişte kalmaya mecbur oldu. Trump’ın başkanlık yemininden sonra alacağı kararlara kilitlenip onu etkilemeye yönelik çabalara ağırlık verdi. ABD’nin PYD-YPG’yi destekleme gerekçelerine atfen “Sorun oysa IŞİD kalıntılarıyla biz mücadele ederiz, onların tutulduğu hapisane ve ailelerinin kaldığı kampı da biz denetleriz” gibi uyanık formüller önerdi.

Suriye’de iktidarı ele geçirmesine yardımcı olduğu HTŞ ve lideri Colani’nin dünya için kabul edilir olmasını önemseyen Erdoğan, bir yandan onun radikal İslamcı ve terörist imajını

değiştirmeye, öte yandan kendi beslemesi SMO'yu da yanına katarak tüm Suriye'de otorite olmalarını sağlamaya ve kendi etkinliği altında üniter bir yapı oluşturmaya çalışıyor. Rojava bölümünü denetleyen SDG'yi tasfiye etmek için de HTŞ yönetiminin onu Suriye ordusuna entegre etmesi gibi formüller öne sürüyor. Oysa SDG ve onun ağırlıklı gücü PYD-YPG öyle eritici bir formüle razı olmayacağını, ancak kendi örgütsel bütünlüğünü ve bölgedeki özerkliğini koruyarak bir özel kolordu şeklinde merkezi orduya dahil olabileceğini belirtiyor.

Trump'la birlikte ABD'nin Suriye'deki askeri gücünü çekme ihtimali belirmiş olsa bile bunun hemen olmayışı ve ayrıca İsrail'in o zamana kadar farklı bir denge yaratabilecek olması Suriye'de Kürt oluşumuna hiç hayat hakkı tanımama yönünde olan Türkiye'nin birinci seçeneğini zora sokuyor. Dolayısıyla ikinci-üçüncü seçenekleri de düşünerek hareket etmek zorundalar. İçerde başlattıkları süreçle ilgili davranışları esasta buna göre şekilleniyor.

DEM heyetiyle ilk görüşmeden sonra "Öcalan'ın mesajıdır" diye kamuoyuna sunulan 7 maddelik metinde onun örgütü tasfiye etmesinin Kürtler için demokratik kazanım yönünde bir karşılığı olacağını düşündüren ve iyimserlik yayan bazı muğlak ifadeler bulunsa da heyetin ikinci defa görüşmeye gitmesinden önce Bahçeli ve Erdoğan, İmralı'dan bekledikleri şeyin "şartsız feshetme" olduğunu üstüne basa basa vurguladılar. Ancak onlar da farkındadır ki böyle bir rol Öcalan için itibar suikastı olur ve kendisi yardımıyla başarmak istedikleri bir şey varsa onu çıkmaza sokar. Bu arada yemin töreni gerçekleşen Trump'ın Suriye'de ne yapacağı belirginlik kazanmadığı için ikinci İmralı görüşmesinden çıkan heyet bir mesaj veremedi. "Öcalan'ın sürece ilişkin çalışmaları sürmektedir" gibi garip bir mesajla yetindiler. Birçok gözlemcinin belirttiği gibi ABD'nin Suriye ve Rojava konusundaki tavır netlik kazanmadan Türk devletinin orada ne yapacağı ve içerdeki süreci nasıl yürüteceği de belirsizliğini koruyacak görünüyor.

BELİRSİZLİĞİN BELİRLEDİĞİ ÇOK DEĞİŞİK OLASILIKLAR

Şimdi devletin temsilcileri her ne kadar Kürt sorununu inkâra devam edip “terör sorunu” deseler ve çözüm için hiçbir taviz düşünmediklerini ima etseler de perde arkasında farklı şeyleri konuşup tartıştıkları kesindir. PKK/KCK’nın lağvedilmesini veya kendileriyle uyumlu hale dönüştürülmesini sağlamak, PYD-YPG’nin de kendi kontrolleri dışında bir statü kazanmasını önlemek için adına taviz demeden bazı tavizleri vermeye hazırlandıkları anlaşılıyor.

Bunun en belirgin sinyali Bahçeli’nin Öcalan’a seslenişlerinde “umut hakkından da yararlansın” demesi olmuştur. Böyle bir şeyi yalnızca ona mahsus devreye sokmaları kolay olmayacağına göre binlerce siyasi mahkûmun yararlanacağı bir tür “genel af” çıkartmayı da göze aldıkları söylenebilir. Ayrıca yine pek çok yorumcunun belirttiği gibi Kürtlere bazı haklar tanımak üzere anayasada değişiklik yapmaları muhtemel görünüyor. Bunu Kürtlerin ayrı bir ulus olduğunu kabul etmeden, dolayısıyla Türkiye sınırları içinde herhangi bir statü tanımayı kategorik şekilde reddederek ve fakat üniter yapıyı esnetecek türden idari reformlara da giderek yapmaları mümkündür.

Bundan öteye bir şeyi ancak “genişletilmiş Misak-ı Milli”nin, yani daha büyük bir ülke seçeneğinin ufukta belirmesi halinde düşünebilirler. Ama o taktirde bile federatif bir sözleşmeyi yeni kazanılacak parçalarla sınırlı tutmaya çalışacakları, TC sınırları içindeki Kürdistan’ı kabule yanaşmayacakları, bunun için kendi Kürtlerinin zaten Türkiyelileşmiş olduklarını öne sürecekleri ve onlardan bu doğrultuda sadakat tazelemeyi isteyecekleri öngörülebilir.

Sonuçta Kürtlere verecekleri taviz ne olursa olsun, bunu onların “irademizdir” dedikleri Öcalan’la bir müzakere havasına büründürmeden yapmaya çalışacakları ve sanki devletin bir lütfuymuş gibi sunmak isteyecekleri de kuşkusuzdur. Şartlar kendilerini daha farklı ve açık davranmaya zorlarsa başka mesele, en azından şimdilik böyle davranmakta ısrarlı

görünyorlar.

Bu yüzden İmralı'yla aralarında aylardan beri görüştükleri şeyleri dış gelişmelerin duyurduğu ihtiyaçlar ölçüsünde tekrar ölçüp biçerek bir sonuca ulaştırmaya çalışırken bunun gizli mekanizmasını belirsiz kılmaya ve içeriğini anlaşılmaz bırakmaya özen gösteriyorlar. Kandil'le de gizli temasta bulunmalarına rağmen "terör örgütünü muhatap almayan devlet" imajını önemsiyor ve süreci yine bir öncekinde olduğu gibi MİT aracılığıyla şeffaf olmayan tarzda yürütmeye çalışıyorlar.

Gözler önünde ise DEM Parti heyetinden meclisteki parti yöneticilerine, oradan tekrar İmralı'ya gidip gelen görüş alışverişleriyle toplumsal bir diyalogun işlediği havasını veriyorlar. Fakat bu görüşmelerin gerçekliği kamufler dışında bir işlevi yoktur. Sonunda Öcalan'a yaptırmak istedikleri çağrı konusunda onunla bir mutabakata zaten varmış oldukları belli oluyor. Somut gelişmelere göre bunun içeriği revizyona tabi tutulacak veya çağrının bazı yönleri yeniden şekillendirilecekse, bunun da göz önündeki heyetlerle, meclisteki partilerle filan değil, gizli dış temasların yürütüldüğü muhataplarla İmralı ve Beştepe arasında olacağı kuşkusuzdur.

Burada DEM Parti'nin Türkiye'de Kürt muhalefetini büyük oranda temsil eden yasal güç olarak politik talepleriyle sürece müdahil olmaktan kaçınması dikkat çekici. Bu durum on yıl önce sonuçsuz kalan süreçte de böyleydi. O zaman da devletin muhatabı kendi denetimi altındaki Öcalan olup, İmralı ziyaretlerinde bulunan BDP heyetleri aracılık dışında bir rol oynamıyor ve o partinin karar organları kendilerini bir özne olarak görüp çözüm için derli toplu görüşlerle politik taleplerini ileri sürmekten kaçınıyordu. Bunun bir nedeni politik tavizlere kapalı duran devletin yarattığı çekingenlik olurken, bir nedeni de Kürtler adına siyaset yapanların "İrademiz İmralı'dır" söylemiyle peşin olarak Öcalan'ın ağzından çıkacak her söze onay verme durumunda olmaları ve ondan farklı bir ses çıkartmayı göze alamamalarıydı. Aynı faktörler bugün de geçerli olup durumu belirliyor.

Benzer bir durum Kandil kadroları için de söz konusu ama, riayet noktasında onların problemsiz davranacaklarını düşünmek yanlış olur. Çünkü onlar dışarıdalar ve kendi pozisyonlarını koruma imkanları var. Önderliğe inanç ve bağlılıklarını teyit etmekten geri durmayan açıklamalarına rağmen hiçbir kazanım olmadan silah bırakmanın ve kendini feshetmenin kabul edilemezliğini de açıkça hissettiriyorlar. Öcalan'ın çağrı vakti yaklaşırken Murat Karayılan yaptığı son açıklamayla devlet katında kurulan hayalin gerçekçi olmadığını, öyle hayati bir konuda kendi kongrelerini toplamadan karar alamayacaklarını, videolu bir çağrıyla bu işin olmayacağını, Öcalan'a özgürlük sağlamaları ve onun kendileriyle doğrudan iletişim içinde olması gerektiğini, böyle bir ikna süreci işletmek için karşılıklı ateşkes yapılmasının da zorunlu olduğunu, her gün silahlı saldırı altındayken silah bırakmalarının mümkün olmadığını belirtti ve çözüm için ciddi yaklaşım beklediklerini duyurdu.

Bu durumda Öcalan'ın kayıtsız şartsız bir çağrı yapmasını isteyen Erdoğan-Bahçeli ikilisi nasıl bir yol izleyecek merak konusudur. Belki onlar Öcalan vasıtasıyla Kandil'e gizli mesajlarında bazı beklentilerinin bir defa çağrıya uyulduktan sonra adım adım karşılanacağı sözünü vererek sorun yapmamalarını isteyebilirler. Ama öyle bir uyuşmanın da güvencesi yoktur. Kürtlerin tarihsel hafızası orada hemen 1923'e kadar kendilerine verilen sözlerin nasıl aldaticı olduğunu akla getirmelidir. Burada en azından hiçbir açık güvence vermeden yapılan tek taraflı dayatmaya boyun eğmenin yaratacağı onur kırıcı durum sorun olacak ve kayıtsız şartsız biat ettirme senaryosu tutmayacaktır diye düşünüyorum.

Devlet öte yanda PYD-YPG açısından da düşmanlığı had safhada sürdürüyor ve kendi hamiliğinde özerk bir varlığı değil, açıkça tasfiyeyi hedefliyor. Yani orada Kürtlük adına bir inisiyatif, bir oluşum kalmasın ve herhangi bir statü olmasın istiyor. En azından resmi tavır ve görünen amaç bu yönde. Bunun fırsatını bulmaları halinde yalnız yönetsel yapısını değil, oradaki Kürt nüfusunu da güçleri yettiğince tasfiye etmeye ve Türkiye'deki Suriyeli göçmenleri oraya iskân etmeye çalışacaklarını düşünmek gerekir. Fakat bütün bu tehdit ve zorlamalar belki de yok edilmesi çok zor görünen muhatabını olabildiğince köşeye sıkıştırmak ve tek çıkış yolu olarak onu kendisine sığınmaya zorlamak içindir. Eğer ki Türk-

Kürt ittifakıyla genişleme siyaseti izleyeceklerse Irak ve Suriye'nin Kürt oluşumlarını kendi vesayetleri altına almaya ve dahası mümkün görünürse "Misak-ı Milli" içine katmaya bakacaklar demektir.

Bu arada gidişatı bozacak şeyler olmaz ve yine masayı devirmekte fayda görmezlerse tam gerekli olduğu anda Öcalan'ı sahneye çıkarıp Kandil'e ve Rojava'ya çağrısını yaptırırlar. İkinci görüşmeden sonra bu konuda bazı kanallardan sızan bilgilerle üçüncü görüşmenin 15 Şubat'ta yapılacağı ve Öcalan'ın bu defa PKK'ya çağrıda bulunacağı ileri sürüldü. Seçilen tarihin bir kez daha sembolik önem arz ettiği ortada. Bununla mesaj içinde mesaj vermeyi ve 15 Şubat 1999 günü Türkiye'ye getirilirken "Fırsat verilirse devlete hizmet etmeye hazırım" diyen Öcalan'a 26 yıl sonra tam aynı günde kendi tabirleriyle "o hizmeti yaptırmayı" tasarlamışlar. Daha acil bir durum veya erteleme ihtiyacı ortaya çıkmazsa böyle davranmaları tamamen Türk devlet geleneğinin ve kendi iktidarı süresince bunun birçok örneğini vermiş olan Erdoğan'ın fitratına uygun olur.

15 ŞUBAT TEK DEĞİL, ÇİFTE SEMBOL SEÇİLMİŞ OLABİLİR

Atılacak stratejik yeni adımları tarihte çok önemli dönüm noktası olmuş bir güne denk getirme yoluyla bazen bir şeyin rövanşını alma, bazen de başlanıp yarım kalmış bir şeyi tamamına erdirme yönünde izlenen bir sembolizmdir bu.

2020 yılında 24 Temmuz günü Ayasofya'yı yeniden cami olarak ibadete açan Erdoğan bununla 24 Temmuz 1923'te imzalanmış Lozan Anlaşması'nın rövanşını alma ve o belgeyle İslami hattından çıkartılmış Türkiye'yi tekrar eski hattına sokma mesajını vermişti mesela. Ondaki kısa bir süre sonra 27 Eylül 2020 günü Türkiye'nin aktif desteği ve kumanda düzeyindeki katılımıyla Azerbaycan tarafından Artsakh ve Ermenistan'a karşı açılan savaşın tarihte tam yüz yıl önce 28 Eylül 1920 günü Kemalist ordu tarafından Ermenistan Cumhuriyeti'ne açılan savaşın takvimiyle çakışması yine tesadüfi olmamalıydı. Bu kanaati

yürüttüğüm bir yazıda önceki yıllardan ve farklı öneme sahip olaylardan örnekler getirmiştım. (10)

Bunlardan biri yine Kürtler ve Öcalan'la ilgiliydi. 2019 yılında Türk ordusu Suriye'nin kuzeyindeki PYD-YPG güçlerine karşı "Barış Pınarı" adını verdiği geniş saldırıyı başlatırken 1998 yılında Öcalan'ın Suriye'den çıkartıldığı 9 Ekim gününü seçmişti. Şimdi de Öcalan'ın Kenya'dan teslim alınıp Türkiye'ye getirildiği 15 Şubat 1999 tarihini hatırlayarak 26 yıl sonra ondan bekledikleri PKK'nın tasfiyesini aynı gün yaptırmakta bir anlam görüyorlar.

Bu alışkanlık Türk siyasi geleneğinde yeni değildir. 1919'da Erzurum Kongresi'ni yapmaya karar veren İttihatçı ve Kemalistler uğurlu bir gün saydıkları 10 Temmuz'u seçmişlerdi. Hicri tarihle 10 Temmuz 1324 "Jöntürk Devrimi" denilen II. Meşrutiyetin ilan günüydü. Delegelerin bir kısmı o tarihte Erzurum'a yetişemediği için erteleme ihtiyacı hasıl olunca bu defa da eski ve yeni takvim arasındaki 13 günlük farktan hareketle yine aynı güne denk getirmek üzere 23 Temmuz'u belirlemiş ve kongreyi o gün toplamışlar. Yine yakın zamandan bir başka örnek; 2020 yılındaki Karabağ savaşını kazandıktan sonra Erdoğan ile Aliyev'in Bakü'de "Zafer kutlama günü" olarak seçtikleri 10 Aralık günüydü. O da rövanşist anlamda düşünülmüş ve Dağlık Karabağ (Artsakh) halkının referandum yoluyla bağımsızlığa evet dediği 10 Aralık 1991'in yıldönümüne denk getirilmişti. Daha başka örnekler de sayılabilir, uzatmak istemiyorum.

Ama 15 Şubat'ın aslında bir tek değil, biri rövanşist, biri de kendi başarısını tamamlayıcı anlamda tarihten iki olaya tekabül ettiğini söylemek yerinde olur. Bir ihtimal bunun da dikkate alınarak duble sembol seçildiğini düşünüyorum. 15 Şubat 1925 Şeyh Sait isyanının başlangıcıdır. Gerçi resmi tarih isyanın başlangıç günü olarak ilk kıvılcımın kendiliğinden çıktığı 13 Şubat'ı işaret eder, ama o gün isyan denilecek bir kalkışma yoktur. İsyanı yeterli bir örgütlenmeyle Mayıs ayında başlatmak üzere hazırlık görmekte olan Şeyh Sait, o gün Piran'da jandarmanın arama yapması üzerine çıkan çatışmanın dayatmasıyla erken harekete geçmek zorunda kalır. 15 Şubat günü bulunduğu Piran'dan topladığı köylüler ve aşiret

silahlılarıyla ileri harekete geçer ve ilk olarak Genç kazasını ele geçirir. Ondan sonra Diyarbakır merkezi dahil olmak üzere bir dizi il ve ilçeye yayılan isyan iki ay kadar sürer. İlk iradi kalkışma ve örgütlü hareket 15 Şubat'ta olduğu için isyan bu tarihte başlamış sayılır. Yine de resmi olarak 13 Şubat tarihi tedavülde kaldığından dolayı Öcalan'ın çağrısını 15 Şubat'a denk getirmek isteyen devletin orada yalnız kendisinin Türkiye'ye getirilme gününü dikkate almış olması muhtemeldir. Bu taktirde çifte sembol bilinçli seçilmiş olmayabilir. Ama bilmeden de olsa yapılan tercihin böyle ikili anlamı vardır. Üstelik Şeyh Sait İsyanı'na tekabül eden yanı bu olayın tam 100. Yıl dönümüdür. Yani bilmeden de olsa Türk devleti bir defa aynı günde modern Kürt isyanının liderini ele geçirmiş, bir defa da ona silahlı mücadeleyle bitirme ve örgütünü feshetme çağrısını yaptırmış olacaktır.

Çoktan başlamış olduğum bu yazıyı paylaşmakta gecikirken tarih iyice yaklaştı ve beklenen çağrının 15 Şubat'ta olmayacağı anlaşılır hale geldi. Bunun nedeni bir yandan Kandil'in, bir yandan Rojava'nın biat ettirilmesinde görülen zorluk olmalıdır. DEM Parti heyetinin bu defa da Erbil'de temaslara hazırlanması Barzani'nin uzlaştırıcı rol oynamasını sağlamak içindir. Nitekim Kürt gazeteci Abdürrahim Semavi Öcalan'ın Barzani'den bir tür garantörlük istediğini duyurmuş. Erdoğan'ın Barzani'ye güvendiğini ve Suriye Kürtleri üzerinde de etkili olmasını arzu ettiğini belirtmiş. Öyleyse ikna sürecini onun da yardımıyla işletmeye bakacaklar demektir.

Seçilen tarihin tutmaması ayrı bir şey, onun düşünülmüş ve ilan edilmiş olması ayrı. Bu bakımdan yukarda değindiğim anlamıyla yine de iz bırakacaktır. Ama Kürt tarafının da o tarihe kendi bakışından atfettiği bir karşı anlam var. Eğer Türk tarafı bu sembolizmde kendi ezici "zafer"inin devamlılığını görüyorsa, Kürt tarafı da onu boşa çıkartmak üzere rövanşı alma duygusunu işliyor. DEM Parti Eş Genel Başkanı Tülay Hatimoğulları henüz 15 Şubat'ın erteleneceği belli değilken yaptığı bir konuşmada 26 yıl önce Öcalan'a ve bölge halklarına yaşatılan şeyin uluslararası bir komplo olduğuna değindikten sonra "ve şimdi yıldönümünde bu komployu tarihin çöp sepetine atmak için yeni bir mücadele yürütüyor" diyerek Öcalan'ın bunu başaracağına vurgu yaptı.

Bir defasında Öcalan “Seni kullanıyorlar” sözüne karşılık “Onlar beni kullandığını sansın, ben de onları kullanıyorum” türünden bir cevap vermişti. Bu sürecin karakteri de biraz bunu akla getiriyor. Hangi tarafın pragmatizminin daha üstün geleceğini zaman gösterir.

TÜRK-KÜRT İTTİFAKI GERÇEKLEŞİRSE KİM KİMİ NASIL DÖNÜŞTÜRECEK?

Bu ittifak söyleminin çok yönlü eleştirisini önceki süreç boyunca yapmıştık. Şimdi Öcalan’ın beklenen çağrısının nasıl bir şey olacağı konusu, onun Kandil ve Rojava’dan istek ve beklentileri yönüyle merak edilirken, tarihsel ve siyasal içeriğinin 2013 Newroz’unda yaptığı seslenişe benzer olacağı konusunda bir kuşku yok.

Evet bu söylem yine aynı minvalde, yani tarihten gelen ve “İslam kardeşliği”ne dayanan bir şey olarak her iki taraf siyasetçilerinin dilinde eksik değil. KCK’dan DEM Partililere kadar Öcalan’ın bakışını benimseyen Kürt siyasetçileri “Bu vatanı birlikte kurtardık” diye başlayıp giden Türk egemenlerine yaranmacı söylemlerini onca eleştiriye rağmen halen olduğu gibi sürdürmekte bir sorun görmüyorlar.

Şüphesiz onlar bunu Kürt sorununun çözüm yoluna girmesiyle beraber Türkiye’nin demokratikleşeceği ve egemen bakışın da değişeceği yönünde yorumlarıyla makul kılmaya çalışıyorlar, fakat bunun gerçekçi olmadığını kendileri de gayet farkındadırlar. Şu yeni süreçte bile kayyumları, tutuklamaları, askeri hareketleri ve yok etme histerileriyle üzerlerine gelen ve “biz buyuz” diyen muhataplarının gelecekte nasıl farklı olacağını açıklayabilme durumunda değiller. Yani ırkçı-faşist kafaları ve ezici despotik karakterleriyle yerli yerinde duran, milli meselelerde birbirinin aynısı olan iktidar ve muhalefet partilerinin bugünden yarına dönüşmelerinin mümkün olmadığını biliyorlar.

Türkiye toplumunun değişime uğraması ve demokratik bir zihniyetin ağır basmaya

başlaması ise nesiller gerektirir. 68 kuşağından bu yana geçen iki nesil süresince Türk kesiminin ne kadar değişebildiği ortadadır. Bugün de toplumsal dinamiklerin siyasal tabloyu esaslı şekilde değiştirme ihtimali ufukta görünmüyor. Birkaç on yıl içinde çok farklı bir zihniyetin iktidar olması beklenemez. Nüansa ilişkin farklılıklar ise işin özünü değiştirmez. Öyleyse öngörülen Türk-Kürt ittifakı bir şekilde mümkün olursa bu şimdiki egemen zihniyet ekseninde olacak demektir. Bunun anlamı Türk egemenlerini demokratikleştiremeyen Kürt muhaliflerin kendi kendilerini onlara daha fazla uydurmaları olur.

Öcalan'ın çok yeni olmayan paradigması uyarınca düşünmeye başladıktan beri Kürt muhaliflerin tarihe bakışlarında bu yönlü bir gerileme dikkat çekicidir, ki bu bazen gericileşme demeyi hak edecek kadar Türk egemen bakışıyla uyumlu olabiliyor. Öcalan'ın kendisi dahil PKK geleneği başlangıçta o kadar Kemalist hayranı değilken, bu devletin sömürgeci bir karakterle kurulduğunu savunurken, dahası Türk soluyla olan tartışmalarında sık sık "Bırakın bu Kemalist entrikaları" gibi çıkışmalar yaparken, malum paradigma değişimiyle politik argümanları da değişmeye başladı. Kemalizm alerjisinden Kemalizm sempatisine bir dönüşüm oldu. Daha sonra bir de Hz. Muhammed'in "devrimciliği"ni keşfeden Öcalan AKP iktidarı döneminde İslam kardeşliğine ve bu temelde ittifaka yönelik mesajlar verdi. Böylece Kürt siyasetini Türk-İslam sentezine yakınlaştıran etkilerde bulundu.

Son olarak bugünkü süreci başlatanlara gidip Çanakkale'deki anıttan seslenen DEM Parti Eş Genel Başkanı Tuncer Bakırhan "Öcalan'ın yanında değiliz ama, mesajında Çanakkale Ruhu olacak! Bu kadar, kısa ve net!.." diyor.

Ondan şüphemiz yok da Kürt sorununda demokratik çözüm isteyen bir partinin lideri olarak soluğu Çanakkale'de alıp Öcalan adına böyle bir ilanı onun kendi çağrısından önce yapmanın alemi nedir?.. Bu tuhaf süreç içerisinde gerek Kürt halkının gerekse diğer ezilen kimlik gruplarının asıl ihtiyacı olan demokratik çözüm yolunda politik talepler yükseltmek yerine Türk egemenlerinin 110 yıl önce Alman generalleri yönetiminde hevesle katıldıkları dünya savaşında "Vatan savunması" adına seferber ettikleri halk çocuklarının beraberce ölmelerini

konu edip bundan bir gurur payı çıkartmak kime yarar?..

Kaldı ki şimdi yüzüncü yılı gelen Şeyh Said İsyanı ve ona karşı Türk devletinin kanlı bastırma hareketlerine atıfta bulunmak, ondan bu yana yüz yıl geçtiği halde Kürt sorununun başlangıç noktasında dondurulmuş olmasının sorgulamasını yapmak varken, bu süreçle bir alakası olmayan Çanakkale imgesine sarılmak tam bir akıl tutulmasıdır. 2015 yılında Ermeni soykırımının yüzüncü yılı yaklaşırken Türk devleti bir ön almak ve uluslararası kamuoyunun dikkatini oradan buraya kaydırmak için 24 Nisan'dan yaklaşık iki ay önce Çanakkale Savaşı'nın Yüzüncü yıldönümü için büyük bir etkinlik düzenlemişti. Bugün ise demokratik Kürt muhalefeti adına Tuncer Bey yüzüncü yılı gelen Şeyh Said olayı yerine aynı Çanakkale'yi öne çıkartıyor. Devlet tarafından bir hamle yapılmasına gerek yok artık, o görevi kurban toplum adına kendisi üstleniyor.

“Biz diyoruz ki Çanakkale'deki Türk ve Kürt ittifakını yeniden kuralım” diyor. Orada neyin savaşının olduğuna değinmiyor. Ayrıca Hristiyan halklardan silah altına alınan ve aynı yerde canını yitirenlerin de olduğuna temas etmiyor. Sonra yeni süreçle barışı kazanacaklarına vurgu yaparken “Barış Kürde, Türke, Arapa, Aleviye eşit işleyecektir” diyor. Müslüman olmayan kimlikleri yine unutuyor. Bu çok bilinçli bir tercih değilse de, atıfta bulunduğu Türk-Kürt ittifakının İslami temelde oluşundan dolayı bilinç altında kendi dilini şekillendiren bir duygunun ürünüdür. Benzer şekilde diğer eş başkan Tülay Hatimoğulları iktidarın barışı sağlama konusunda bir yol haritası açıklamasını istediği konuşmasında “Halktan -Kürt, Türk, Arap, Laz, Çerkez, inanın farketmiyor, burada saymadığım bütün farklı halklardan bizlere gelen çok net bir soru var” diye devam eden konuşmasında yine sadece Müslüman kimlikleri saymasının Müslüman olmayanlara nasıl bir his verdiğini umursamıyor. Bu durum bana yıllar önce Erdoğan'ın çektiği nutuklarda “Biz yaradılanı yaradandan dolayı severiz” diye başlayıp saydığı Müslüman etnik kimlikler arasına gayrimüslim hiçbirini katmayan alışkanlığını hatırlattı. Ne oluyor, Türk-Kürt ittifakına odaklı düşünmek yavaş yavaş dil alışkanlıklarını da mı değiştiriyor? Tabii bu soruya “Hiç olur mu öyle şey?” diyeceklerdir, fakat oluyor işte!..

Sözcü TV’de 14 Şubat günü süreçle ilgili bir programda Murat Çelik Öcalan’ın çağrı için yapılacak video çekiminde bir devlet yetkilisiyle beraber görüntü vermek istediğini belirtince, program yapımcısı Özlem Gürses “Bunu duymamıştım, ama devlet hassasiyetleriyle ve devlet aklının kelimeleriyle bir mesaj verileceğini duymuştuk. Hatta kripto mesaj olmayacak, ayrıca çağrı Newroz’a yakın olmayacak” diye diğer duyumlarını ekliyor. Devam eden yorumlarında bir devlet yetkilisiyle beraber görünme isteğinin eşit müzakereci imajı vermeye yönelik olduğu ve devletin bunu kabul etmeyeceği vurgulanıyor. Burada asıl önemli olan husus, Öcalan’ı yönlendiren devlet aklının bir de ona kendi kelimeleriyle konuşmayı dayatmasıdır. “Kripto mesaj” diyerek karşı çıktıkları ise önceki açıklamalarında görülen ve muğlak da olsa örgüt çevrelerinin iyi kötü beklediğini bulmasına yarayan demokratik çözüm yönündeki ifadeleridir. Onların olmayacağı ve yeni paradigmanın devletçe benimsenen tarzıyla dile getirileceği bir dil ayarı verilmek isteniyor demek ki. Bunun ne kadar etkili olduğu ya da olamadığını Öcalan çağrısını yaptığı zaman görebiliriz.

BU SÜREÇTE ERMENİ HAYALETİ KENDİNİ ÇOK GÖSTERMİYOR, AMA GÖSTERSE DE KORKULMASIN

Geçen “Çözüm” sürecinde İmralı görüşmelerinden bazı değinmeleri basına sızan Öcalan, özellikle o sürecin başarısının kimler tarafından istenmeyeceği sorusuna yanıt olarak “Ermeni lobisi etkili. 2015’te gündem olmak istiyorlar” demiş, ayrıca konuşmasının başka bir yerinde “Anadolu İslamlaştıktan sonra bin yıllık bir Hristiyanlık öfkesi var. Rum, Ermeni, Yahudi, Anadolu’da hak iddia eder” sözüyle şaşkınlık yaratmıştı. Bu konu o zaman genişçe tartışıldı. Eleştirileri karşılamaya çalışan gerek PKK/KCK, gerekse o zamanki BDP yöneticilerinden siyasetçiler, anlamını başka türlü izah etme çabasında ikna edici olamadıkları halde Öcalan’ın söz konusu kimliklere bir alerjisi olmadığını belirterek savunmacı davrandılar. Ama o ifadeler bir yerde Ermenilerin tarihsel hayaletini Kürt Çözüm sürecinin üzerine düşürmüş oldu.

Bu husus ve o süreçle ilgili başka konular üzerine bir değerlendirme yapmıştım. (11)

Sonra Öcalan Ermeni halkına açık mektup gönderip bu konuda yaptığı olumsuz etkiyi önceki ifadelerine değinmeden dolayı şekilde gidermeye çalıştı ve belli bir hoşnutluk yarattıysa da derinde kalan üzüntüyü gideremedi. Bunu da ikinci bir yazıyla yorumlamıştım. (12)

Yeni süreçte benzer bir tartışmanın olmaması hayırlı sayılır. Ermeni hayaleti ya da daha ürkütücü bir tanımla heyulası, bu ülkede adaleti sağlanmamış Ermeni jenosidinin sonraki nesiller üzerine çöken etkisi olarak her zaman her yerde kendini gösterebilir. Fakat bu etki Kürt halkının ve genel olarak halkların aleyhine değildir. Çözümün, demokratikleşmenin, barışın yanındadır. Özgürlük, eşitlik ve adalet sorunları birbiriyle dayanışma içinde çözümlenebilir. Hepsinin karşısında olan egemen siyaset ise en fazla borçlu olduğunu en büyük nefret objesi yapmış ve diğerlerine saldırırken bile ona atıfta bulunmayı alışkanlık etmiştir. Kürt hareketine kin ve nefretini kusmak istediği her zaman faşist Türk yöneticilerinin dilinde “Ermeni” ismi bir küfür olarak hazırdır.

Şimdi en çok Rojava’da özerk varlığına tahammül edemedikleri Kürtlere çatıyorlar. Oradaki SDG güçleri içinde varlığını duydukları Nubar Ozanyan Ermeni Taburu’nu da özel olarak afişlemekten kendilerini alamadılar. “Bu Ermeni teröristlerin orada ne işi var?” diye velvele yaptılar.

Ne işi olacak? 110 yıl önce topluca sürmüştüğünüz Suriye’deki ölüm kamplarından sağ çıkan büyük dedeleri ve nineleri çeşitli ülkelere dağılırken bir kısmı da oralarda kaldılar. Gerçi soykırımdan önce de Halep ve Antakya çevrelerinde yaşayan bir Ermeni topluluğu vardı. Tarihe bakılırsa ta Büyük Dikran zamanından oralarda yönetici olmuş Ermeniler de olmuştu. Ardından Kilikya Krallığı döneminde çoğalıp sonra yine azalmışlardı. Soykırım sürecinde Yukarı Fırat havzası gibi Suriye içinden geçen Fırat nehri de yüz binlerce ceset taşımıştı. Son eritme kampları Suriye’de olduğu için mucizeyle kurtulanlar buradaki Ermeni nüfusunu tekrar belirgin hale getirdi. Türkiye Cumhuriyeti döneminde sayıları azaltılmak

istenen doğu illerindeki Ermeni kalıntıları yine özellikle Halep'e göç ettirildiler. 2. Dünya savaşı sonunda Sovyet Ermenistanı kapılarını açınca önemli bir kısmı vatana dönüş yaptı. Yine de Halep, Kessab, Kamışlı, Haseki, Şam, Latakya, Tel Abyad, Der-el Zor, Rakka ve Res-ül Ayn'da 2011 Suriye iç savaşına kadar en az yüz bin Ermeni vardı. Bu dönem IŞİD, El Nusra ve diğer İslamcı fanatiklerin saldırıları sonucu büyük bölümü Ermenistan ve başka yerlere göç etti. Kalan kısmı da HTŞ'nin iktidar olmasıyla yeniden tehdit altına girdi. (13)

Rojava'da Kürtlerin yanında direnişe katılan Ermeni gençleri ise bu mücadelede 2017 yılında yitirdikleri Nubar Ozanyan'ın adına kurulan bir özel birlikte toplanmışlardı. Ozanyan aslen Yozgatlı olup kendi ön ismini aldığı Nubar Yalımyan'ın, Armenak Bakır'ın, Hayrabet Honca'nın, Manuel Demir'in, Hrant Dink'in yoldaşlarından ve İbrahim Kaypakkaya'nın yolunu izleyenlerdendi. 60 yaşını geçkin olduğu halde Ermenistan'dan gidip Rojava'daki direniş ve yeni demokratik-özgür yaşamı kurma mücadelesine katılmış, tecrübeli bir komutan olarak IŞİD canilerine karşı bir eylem öncesi hazırlamakta olduğu bomba düzeneğinin elinde patlaması sonucu yaşamını yitirmişti. Daha geçende Tışrin Barajı'nı savunma hareketinde de İvan Kasabyan isimli bir Ermeni genci, ki Haseki tarafında yaşayan ve kökleri Urfa'dan olan geniş bir ailenin evladıydı, silah elde toprağa düştü. Rojava'daki özerk yapılanma içinde Ermeni toplumunun yeri salt askeri planda değil, aynı zamanda siyasal ve yerel yönetim içindedir. Kamışlı, Haseki ve Der-el Zor'da kendi meclisleriyle yeni kuruluşun küçük fakat aktif unsurlarıdır. 1915 Ermeni soykırımı olmasa orada fazla bir Ermeni toplumu olmayacağı gibi bugün Kürt direnişinin içinde öyle bir Ermeni grubu da olmayacaktı belki. Onun varlığı Türk egemenleri için hem Ermeni düşmanlığını körüklemeye hem de Kürtleri "Ermeni uşakları" diye suçlamaya malzeme yapılıyor. Ama onları birbirine düşüremezler, çünkü her iki kesim de bu beraberlik ve dayanışmadan gurur duyuyor.

Geçen yıllar boyunca Rojava Kürtlerinin silahlı direnişinden ve Türk ordusunun çeşitli istikametlerde yaptığı askerî harekâtlardan Suriye'nin çeşitli yerleşim alanlarının isimlerini Türk medyasında duyanlar muhtemelen çoğunu daha önce bir yerden hatırlamazlardı. Oysa Ermeni soykırım tarihini bölge bölge somut tanıklık ve hatıralardan okuyan bizler, tehcir

yollarının ileri aşamasında hemen her hikâyenin son durakları olan Cerablus, Münbüc, Halep, Meskene, Ayn-el Arab, Res-ül Ayn, Rakka, Der-el Zor gibi isimleri ezbere biliyorduk. Oralar ve daha aşağılarda son dönem isimleri çokça duyulan Hama, Homs gibi büyükçe şehirler sürgünleri eritme yerleriydi. Çöl olan yerlerde kumlar içinden halen Ermeni kemikleri bulunur. Ermeni hayaleti bu sürecin de içinde ve her yerdedir. O hayalet Kürtlerin barışçıl bir çözümle özgürleşmesinden yanadır. Ama Türkiye'yi demokratikleştirmek adına Kürtlerin Kemalist ve İslamcı Türklerle gerici bir ittifak içine çekilmesinden rahatsızlık duyar. Aynı zamanda kendi tarihsel tecrübesiyle Kürtlerin özellikle Rojava'da sahip oldukları demir kepçeyi korumalarını salık verir.

DEMİR YUMRUĞA KARŞI ROJAVA'NIN GÜVENCESİ DEMİR KEPÇEDİR

Ermeni meselesinin tarihini bilenler onun nasıl uluslararası diplomasi masasına geldiğini ve sonra neler olduğunu da bilirler. 1877-78 Osmanlı-Rus savaşının sonunda önce yalnız Rusya ile Ayastefanos Anlaşması'na, sonra onun iptali üzerine daha çoklu taraflarla Berlin Anlaşması'na giren bir madde Osmanlı devletini kendi tebası olan Ermenilerin güvenliği için bazı iyileştirmeleri yapmakla mükellef kılar. Fakat formüle edilen madde sorunun bütünlüğünü dikkate almaktan uzak olduğu gibi öngördüğü asgari çözüm de devletin paşa gönlüne kalacak ve müdahil devletlerin aralarındaki çelişkilerden yararlanarak ipe un sermesine imkan verecek türden olur. O anlaşmanın yazıldığı Berlin Konferansı'na gitmiş olan Ermeni delegasyonunun başındaki Xirimyan Hayrig, sonuçtan hayal kırıklığına uğramış halde İstanbul'a döndüğünde Ermeni halkına durumu şöyle anlatır:

"Size özgürlük getirmek için Avrupa'ya gittim. Bir de ne göreyim; Berlin'de ortaya büyük bir kazan konmuştu, içi dolu harisa (bir tür keşkek yemeği). Çeşit çeşit milletlerin temsilcileri ellerinde demir kepçelerle geliyor, harisadan payını alıp gidiyor... Sıra biz Ermenilere gelince, ben de elimdeki arzuhal kâğıdını gösterip yalvardım ki, benim tabağıma da harisa

doldursunlar. O zaman kazanın başında duran büyükler bana sordular: Nerede senin kepçen? Doğrudur, burada harisa dağıtılıyor, fakat kepçesi olmayan ona yaklaşamaz! Bunu bil ki, yakında yeniden harisa dağıtılacak olursa kepçesiz gelmeyesin, yoksa yine eli boş geri dönersin. O zaman yüzümü çevirdim sağa sola, güya benim Zeytunlu, Sasunlu, Muşlu yiğitlerimi arıyordum. Neredeydiler? Yeri değil miydi şimdi, onlardan birkaçı yanımda bulunsa ve kanlı kılıçlarını şu Avrupalıların gözüne sokarak yüksek sesle haykırıyordum: İşte görün, işte burda benim de kepçem! Fakat yoktu... Bir arzuhal kâğıdı vardı yalnız elimde, o da ıslandı ve harisanın içinde kaldı. Ondan dolayı eli boş dönmüşüm. Kıpçeler hakkında düşünün!..” (14)

Şüphesiz Kürt hareketi demir kepçenin önemini başından beri zaten bilme durumundadır. Haklı olmanın mücadelede başarıya ulaşmak için yetmediğini, güçlü de olabilmek gerektiğini kendi tecrübesiyle idrak etmiştir. Silahlı mücadelenin her yerde ve her şekilde miyadını doldurduğuna ikna olacak kadar kör değildir. Türkiye bölümünde tıkanan silahlı mücadelenin sürdürülmesindeki ısrarın yarardan çok zarar getireceğini kabul ederek barışçı siyaset yoluyla demokratik kazanımların önünü açmayı benimserken, otorite boşluğu ve kaosu hüküm sürdüğü Suriye’de silahlı varlığı ve etkin mücadelesiyle sağladığı kazanımların silah bırakma halinde korunamayacağını çok iyi ayırt etme durumundadır. Bölge üzerinde çekişen büyük ve orta boy hegemonyacı güçlerin Kürtleri dikkate almalarındaki en esaslı faktörün silahlı güç ve bununla on yıldan fazladır IŞİD gibi bir belaya karşı en etkin mücadele yeteneği olduğu kimse tarafından yadsınamaz. Onlar bu sayede Rojava’nın özerkliğini, yeni Suriye şekillenmesinde federatif varlığını ve dahası diğer Kürdistan parçalarıyla birleşik bağımsızlığını dahi destekleyebilirler. Tam burada demir kepçe anlam kazanır.

Tabii bu sayede ulusal mevziler kazanırken birbirine rakip emperyalist ve gerici güçlerden birilerine karşı birilerinin aleti olmamaya da dikkat edilmelidir. Şimdi özellikle Suriye üzerinde Türkiye gibi etkinlik kurmaya çalışan İsrail’in ve onu öncelikle kollayan ABD’nin Kürtleri kullanma eğilimi yüksek olduğu için bu husus çok yönlü önem kazanıyor. Her iki

hegemonik bölge gücünün arkasında durabilen ve onları birbiriyle daha fazla uzlaştırma çabası da olan ABD'nin şu an fiilen özerk olan Rojava'yı Türkiye'ye yem etmeden ayakta tutacak bir destek göstermesi tabii ki reddedilemez. Kendisi 80 yıldır "ABD müttefiki" olmaktan gocunmayan ve dahası bunu çok yerde övünçle savunan Türk devletinin ilk olarak böyle önemli bir destek görmesini hazmedemediği Suriye Kürtlerine "Emperyalizmin kucağına oturmuşlar" filan diye kara çalması kimsenin itibar etmeyeceği bayağı bir şeydir. Bütün bölge Kürtleri bu süreçten kendi iç birliklerini sağlayarak çıkmayı başarırlarsa mahküm edilmek istendikleri tek yanlı Türk müttefikliği yerine çok yönlü ve esnek ilişkilerle siyasal konumlarını güçlendirip görece daha bağımsız davranabilirler.

"MİSAK-I MİLLİ" KÜRTLERİN SAVUNACAĞI BİR RUH YA DA ORTAK BİR ANT DEĞİLDİR

Önceki süreçten bugünküne "Çanakkale Ruhü" gibi "Misak-ı Milli Ruhü" da Kürt siyasetçilerinin dilinde tekrar değer bulan kelimeler oluyor. İkincisinin kapsamı ve anlamı bir söylemden ötekine değişerek Türk egemenlerinin beklemediği kadar ittifak halinde genişlemeciliğe göz kırıyor.

Buna dikkat çeken tarihçi Ayşe Hür, "Misak-ı Milli Üzerine" başlıklı yazısında Öcalan'ın 21 Mart 2013 Newroz mesajından başlayarak Figen Yüksekdağ'ın 26 Temmuz 2019 mahkeme savunmasına, Murat Karayılan'ın Haziran 2024 tarihli bir konuşmasına ve bugün Rojava Özerk Yönetimi adına İlham Ahmed'in bir beyanına kadar getirdiği örneklerden hareketle "Misak-ı Milli"nin "Boş gösteren" olduğunu, yani "İçine ne koyarsak onun hacmini ve şeklini alacak boş bir çuvala benzediğini" belirtiyor ve sonunda yersiz denilemeyecek olan şu çağrısını yapıyor: "Arkadaşlar, lütfen bir karar verin artık. Misak-ı Milli Kürtler için iyi bir çerçeve midir, kötü bir çerçeve mi?.. Misak-ı Milli Türk Kürt kardeşliğinin bir belgesi midir, yoksa Türklerin Kürdistan'ı işgal etmesini meşru kılan bir belge midir? Misak-ı Milli ve daha nice Kemalist belgeye, kavrama referans vermenin 'dayanılmaz ağırlığını taşımaya' daha ne

kadar devam edeceksiniz?.." (15)

Önceki süreçte yazdıklarım ve son durumda dikkat çektiklerimle ben de bu eleştiri ve dostane uyarıya tamamen katılıyorum. Türk milliyetçiliği "Misak-ı Milli" kavramıyla kendisi için ne kadar geniş projeler çizmiş ve bunun içine kattığı Kürdistan bölgeleriyle ne hedeflemiş olsa da o yalnız kendi projesidir. Onu "Türklerle Kürtlerin yaptıkları bir anlaşma" olarak yorumlamanın gerçeklikle ilgisi yoktur. Onunla tasavvur edilen sınırları "Kürtlerin ve Türklerin yaşadığı topraklar" diye tanımlamak da bir şey değiştirmez. O kavramı muhtemel yeni devlet sınırlarına geçirecekleri bir kılıf olarak icat eden İttihatçı ve Kemalistler "Türkiye ve Kürdistan'ın beraberliği" şeklinde değil, öncelikle otantik halklarını yok ettikleri Batı Ermenistan, Kilikya, Pontos, Beth-Nahrin gibi yurtlarla birlikte Kürdistan bölümlerini de yutacakları yeni ve üniter bir Türkiye olarak düşünmüşlerdir. Hristiyan etnik grupların tasfiyesini tamamlayıncaya kadar gücünden yararlanmaya ihtiyaç duydukları Kürtlere neyin sözünü vermişlerse hep yalan olduğu daha o kuruluşun Lozan aşamasında ortaya çıkmıştır. Başlangıçta niyetlerinin iyi olup sonradan bozulduğu yönünde yapılan tüm yorumlar kendi kendini aldatma ve boş yere avutmadır.

O tarihten bugüne getirilip restore edilecek bir "ortak milli ant" yoktur. Tek olan gerçeklik, Türklerin kendi efendiliklerini katiyetle sürdürmek isteyecekleri değişik yeni senaryolar içinde Kürtlere belki vasal konumda bir eklenti olma imkânını verebilecekleridir. Bununla öyle eşite eşit bir ittifak oluşmaz, ancak Türk hegemonyasının hizmetinde eşitsiz bir beraberlik oluşabilir. Kürtler 1878-1923 arası dönemde olduğu gibi, belki o zamandan farklı olarak kendilerine tanınacak bağımlı bir statünün eşliğinde Türk egemenlerine yedeklenmiş olur. Denilecekse ki "Ne fark eder, onu tercih etmezsek İsrail'in kullanacağı bir pozisyonda olacağız" ayrı mesele. Fakat kabul edilmesi gerekir ki, Türk devletinin bağlaştığı olmayı tercih etme durumunda olacak şey hayal edilen değildir.

Yukarıda değindiğim yazısından aylar önce Türklerin "Misak-ı Milli" kavramının tarihçesini işleyen Ayşe Hür, bu isim altında gerçekleşen 1923 haritasının yanında bir de onun daha

yayılmacı versiyonuna yer vermişti. Bu ikinci haritada günümüzün TC sınırlarından öteye Kürdistan bölgeleri gibi, Ermenistan Cumhuriyeti'nin bütünlüğü de Türkiye'ye bağlanmış olarak tasavvur ediliyordu. (16)

Bu belki de 1920 yılında Ermenistan'a savaş açan M. Kemal ve K. Karabekir paşaların tahayyülündeki Misak-ı Milli'ydi. Bugünkü Türk yöneticileri halen Ermenistan'ı kendilerine iç etmeyi düşünürlerse fakat, "tek millet iki devlet" in bu konuda anlaşmazlığa düşeceği açıktır. Zira bugün Ermenistan üzerinde hak iddia eden ve yeni bir savaşla ondan yeni bölgeler kopartma tehdidini sürekli estiren devlet Azerbaycan'dır.

Türkiye'nin onunla yeni bir Turan projesi üzerine ortaklık ettiğini dikkate alırsak, Ermenistan bölgelerini doğrudan kendisine iç etme yerine Azerbaycan'a kazandıracak yönde aktif olması daha akla yatkın bir ihtimaldir. Ancak şimdilerde İran'a doğru yayılma istidadı gösteren Ortadoğu savaşının Güney Kafkasya'yı da kapsayarak genişlemesi halinde kimin nereye yükleneceği bilinmez. Yine de kehanete başvurmadan, görülebilir tehlikeler üzerinde yoğunlaşmamız doğru olur. Bu bakımdan Azerbaycan'ın Ermenistan'la barış konusunda nasıl bir politika izlediğini, Türkiye'nin ise Ermenistan'la kendi ilişkilerini normalleştirmek için daha önceki şartına ek olarak bu defa da Azerbaycan'ın yeni ve ekstra şartlarına endeksli davranmasının ne demek olduğunu irdelemeye çalışacağım.

Bu yazı çokça uzadığı için Azerbaycan ile Türkiye'nin birlikte ve ayrı ayrı Ermenistan üzerindeki "Demir yumruklu barış" politikalarının gidişatını ikinci bölümde ele alacağım.

Sabırla okuyan ve paylaşanlara peşin teşekkürlerimle...

Hovsep Hayreni

Ocak-Şubat 2025

1. <http://halilgundogan.blogspot.com/2024/12/rusyaya-suriyede-ingiltere-operasyonu.html#more>
2. <https://www.courrierinternational.com/revue-de-presse/caucase-du-sud-les-services-secrets-britanniques-derriere-la-deuxieme-guerre-du-haut>
3. A. Öcalan, 1999 savunmasından
4. A. Öcalan, 23 Haziran 2006 tarihli görüşme notları
5. A. Öcalan, agy
6. H. Hayreni, 1915'in Denek Taşında Türk ve Kürt Siyaseti- 2. Bölüm
7. Bianet, 10 Nisan 2012, "Türkiye 'Kendi Kürtlerimle Acilen Barışayım' demeli"
8. Tele 1, 14 Ocak 2025
9. <http://www.gelawej.net/index.php/yazarlar/recep-marasli/9172-2013-03-15-10-59-20.html>
10. <https://tarihvetoplumlar.com/hovsep-hayreni-yazi-karabag-savasi-zamanlama-kimin-isi/>
11. <https://tarihvetoplumlar.com/hovsep-hayreni-yazi-kurt-cozum-sureci-ve-ermeni-heyulasi/>
12. <https://tarihvetoplumlar.com/hovsep-hayreni-yazi-ocalanin-bogazimizdan-cekip-alamadigi-kilcik/>
13. https://fr.wikipedia.org/wiki/Arméniens_en_Syrie#:~:text=La%20plupart%20des%20Arméniens%20de,Raqqa%20et%20Deir%20ez%2DZor.
14. M. V. Arzumanyan, Taravor Koyamard [Yüzyıllık Varoluş Mücadelesi], s. 181, Yerevan-1989
15. Ayşe Hür, 02.02.2025 tarihli Facebook sayfası
16. Ayşe Hür, 24.10. 2024 tarihli Facebook sayfası